

УДК 347.44(477)

Елла Валентинівна ВАКУЛОВИЧ,

доцент кафедри цивільного права та процесу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7581-0524>

КЛАСИФІКАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ДОГОВОРІВ

Публічні договори будучи частиною інституту зобов'язального права, об'єднують низку угод, які характеризуються своєю множинністю, відрізняються один від одного предметами, умовами, строками та специфічними рисами. Разом із тим, цивільне законодавство не закріплює чіткого переліку зазначених видів договорів, натомість у його приписах містяться лише окремі вказівки які саме угоди можна вважати публічними.

Серед всіх видів публічних договорів лише деякі закріплено в чинному цивільному законодавстві, а інша частина знайшла відображення в різних актах цивільного законодавства. Це не дає єдиного розуміння змісту кожного окремого публічного договору, його суттєвих умов і процедури укладення, що впливає на процеси їх виконання та притягнення до відповідальності у разі порушення чи невиконання умов договору. проведення класифікації публічних договорів на підставі вироблених критеріїв дасть змогу охопити найповніший їх перелік, визначити особливості щодо предмету, суб'єктів – учасників договорів, умов укладення та здійснення, а також отримати систематизовані знання про публічні договори та їх специфіку. На практиці це має сприяти підвищенню якості укладення та виконання публічних договорів шляхом чіткого визначення їх предметів і умов.

Визначення публічного договору закріплено в ч. 1 ст. 633 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України): «публічним є договір, в якому одна сторона – підпріємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо)» [1]. З зазначеного визначення впливає декілька особливостей такого виду договорів: по-перше, наявність обов'язкової сторони – учасника договору, який є суб'єктом підприємництва; по-друге, продаж товарів або надання послуг вказаний суб'єкт повинен здійснити на адресу кожної особи, яка до неї звернеться, без будь-яких переваг, окрім законодавчо-визначених пільг; по-третє, умови публічного договору повинні бути однаковими для всіх суб'єктів – покупців товарів або споживачів послуг; по-четверте, суб'єкт підприємництва не може відмовити у продажі товарів і наданні послуг, якщо у нього є об'єктивна можливість це зробити; по-п'яте, особливості укладення даного виду договорів можуть бути передбачені актами цивільного законодавства. У ЦК України прямо вказано на різновиди публічних договорів, зокрема це договори: роздрібної купівлі-продажу

(ч. 2 ст. 698); прокату (ч. 3 ст. 787); побутового підряду (ч. 2 ст. 865); перевезення транспортом загального користування (ч. 2 ст. 915); зберігання (ч. 3 ст. 936); складського зберігання (ч. 2 ст. 957); про зберігання автотранспортних засобів (ч. 1 ст. 977); договір банківського вкладу (ч. 2 ст. 1058) [1].

Проведення такої класифікації вбачається неможливим без з'ясування загальнотеоретичних положень, які стосуються поділу цивільно-правових договорів. У науці цивільного права відносно видів договорів прийнято виділяти дві класифікації – загальну та спеціальну: перша впливає з розуміння договору як правочину, а тому до нього в процесі поділу застосовуються критерії прийнятні для виокремлення різних видів правочини; друга відбиває специфіку договорів, як взаємоузгоджених положень у процесі домовленості учасників (сторін), яка призводить до виникнення, зміни та припинення цивільних прав і обов'язків. У межах загальної класифікації пропонується виділяти такі види договорів: реальні та консенсуальні; відплатні та безвідплатні; абстрактні та казуальні; умовні; строкові та безстрокові; фидуціарні; біржові [2, с. 193]. Враховуючи таку класифікацію та юридичну природу публічного договору (ст. 633 ЦК України [1]), останні можна охарактеризувати як реальні, відплатні, строкові, а також такі які можуть бути як абстрактними так і казуальними, умовними та фидуціарними.

Спеціальна класифікація договорів передбачає їх поділ за такими критеріями: 1) за сукупністю прав і обов'язків сторін – учасників договору, вони поділяються на односторонні та двосторонні; односторонніми договорами називаються ті, де сторона має лише право чи обов'язок, двосторонні передбачають права та обов'язки; б) залежно від юридичної спрямованості та послідовності досягнення цілей договори поділяються на основні і попередні; у такому випадку перші передують укладенню останніх, в яких вже чітко окреслюються права та обов'язки кожної із сторін; в) за характером підстав укладення договори поділяються на вільні, що укладаються залежно від розсуду сторін та обов'язкові, укладення яких передбачено законодавством; г) в залежності від способу укладення договори поділяються на взаємоузгоджені договори та договори приєднання; перший вид договору передбачає узгодження умов між його учасниками, в другому випадку один із учасників по-суті не впливає на умови договору, а лише приймає їх у такому вигляді в якому вони існують; ґ) залежно від суб'єкта який може вимагати виконання договору, останні поділяються на договори, що укладаються на користь їх учасників або третьої особи [2, с. 193–194; 3, с. 87–92]. Публічні договори тяжіють до договорів приєднання, є основними, обов'язковими, можуть бути оплатними та безоплатними, укладатись на користь безпосередньо самих учасників або на користь третьої особи. Необхідно відмітити, що не зважаючи на той факт, що обидва види класифікації мають наукове обґрунтування, вони не охоплюють усі види публічних договорів і не відображають їх специфіку.

Одночасно в науці цивільного права пропонуються і інші критерії класифікації договорів, наприклад «1) договори про передачу майна у власність,

повне господарське відання або оперативне управління (купівля-продаж, поставка, контракція, постачання енергетичних ресурсів тощо); 2) договори про передачу майна у тимчасове користування (лізинг, оренда, прокат тощо); 3) договори про виконання робіт (підрядні договори на виконання проектних робіт тощо); 4) договори про надання послуг (транспортні договори, договори зберігання, кредитний договір, страхування ризиків тощо); 5) договори про передачу результатів інтелектуальної діяльності (ліцензійні договори, договори на передачу науково-технічної продукції тощо); 6) договори про сумісну діяльність (установчий договір, угоди про науково-технічне співробітництво)» [4, с. 39–40]. Також, договори можуть поділятися на інтегровані та конгломеровані: «конгломерованими є такі, якщо в одному документі оформляються два та більше різних договорів з механічним поєднанням різнорідних частин; інтегрованими є такі, у яких є єдиний комплексний об'єкт, елементи якого містять ознаки приналежності до декількох різних договірних зобов'язань» [5, с. 5]. Слушно вбачається думка стосовно того, що «багатосторонні договори слід відрізняти від двосторонніх договорів із множинністю осіб у зобов'язанні на стороні кредитора та боржника» [6, с. 528].

Враховуючи природу публічних договорів, а також зважаючи на правила, властиві такій операції поділу понять як класифікація, вважаємо за можливе запропонувати власну класифікацію публічних договорів:

- за формою укладення: ті, що укладаються в письмовій формі та такі, що укладаються усно (на підставі усної домовленості);

- залежно від кількісного складу сторони, яка бажає отримати товар, роботу або послугу в результаті укладення публічного договору: договір, де представником такої сторони є одна особа чи дві та більше осіб;

- за категорією учасників публічного договору, що звертаються до суб'єкта підприємницької діяльності: звичайні особи та такі, що мають переваги закріплені в законодавстві у формі пільг, тобто пільгові особи;

- залежно від організаційної форми здійснення господарської діяльності комерційного характеру обов'язковим учасником публічного договору вони можуть бути поділені на такі, що укладаються від імені: фізичної особи-підприємця чи юридичної особи;

- за характером зобов'язання передбаченим публічним договором, останні поділяються на договори про: продаж товарів; виконання робіт; надання послуг;

- залежно від змісту публічного договору: договір роздрібної купівлі-продажу; договір прокату; договір побутового підряду; договір перевезення транспортом загального користування; договір зберігання; договір складського зберігання; договір про зберігання автотранспортних засобів; договір банківського вкладу;

- залежно від мети укладення публічні договори поділяються на такі, що мають на меті отримання: товарів або послуг.

Наведена вище класифікація публічних договорів, безумовно, не є вичерпною, натомість маємо думку, що вона може стати певним фундаментом для проведення подальшої систематизації та класифікації публічних договорів.

Список бібліографічних посилань

1. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
2. Килимник І. І., Бровдій А. М., Кутومانов Д. Є. Цивільне право України : навч. посіб. Харків : ХНУМГ, 2014. 225 с.
3. Цивільне право України : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, І. В. Жилінкова та ін. ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатеевої, В. Л. Яроцького. Київ : Юрінком Інтер, 2004. Т. 2. 552 с.
4. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 120 с.
5. Ойгензихт В. А. Нетипичные договоры в советском гражданском праве : учеб. пособие. Душанбе, 1984. 128 с.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / Ю. Б. Бек, Й. Г. Богдан, Л. В. Григоровська та ін. ; за заг. ред. В. М. Коссака. Київ : Істина, 2008. 992 с.

Одержано 12.04.2019

УДК 347.787

Анастасія Олегівна ВЕРБИЦЬКА,

викладач ПЗНЗ «Фінансово-правовий ліцей»,

кандидат юридичних наук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ТВОРИ АРХІТЕКТУРИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Створення архітектурних творів це одна з найважливіших сфер діяльності людини, у результаті якої з'являються архітектурні твори тобто плани, макети і креслення, що в майбутньому зможуть отримати своє відображення в об'єктах архітектури тобто будинках і спорудах. Варто зазначити, що процес створення творів архітектури відбувається в межах норм, що регулюють авторське право.

Вдосконалення цивільно-правового регулювання авторського права загалом відбувається в напрямку посилення ролі держави в охороні та забезпеченні такого права. Комплекс прав та відносин, які виникають в процесі створення та використання твору архітектури вимагають особливої уваги держави, оскільки тісний зв'язок об'єкту авторського права – твору архітектури – та об'єкту архітектурної діяльності, в якому такий твір втілено не потребує доведення.

Однак захист з боку держави не слід розуміти буквально, в якості системи заходів спрямованих на охорону права та інтересів суб'єктів авторського права й притягнення до відповідальності осіб, що таке право порушує. На нашу думку, роль держави в процесі вдосконалення цивільно-правового регулювання аналізованого виду авторського права полягає передовсім у подоланні